Το παιχνίδι στην προσχολική ηλικία και η αναπαραγωγή έμφυλων ταυτοτήτων. Ένας σύγχρονος προβληματισμός.

Ανδρομάχη Μπούνα – Βάιλα,
abouna@aegean.gr

Γεωργία Γκέσιου,
georgia.gessiou@gmail.com

Παντελής Κύρκος,
kyrkos.pantelis@gmail.com

Έμφυλη ταυτότητα

Ως έμφυλη ταυτότητα ορίζεται

«... το σύνολο των στοιχείων εκείνων που προσδίδει στο άτομο την αίσθηση και την αντίληψη ότι ανήκει σε μια συγκεκριμένη κατηγορία φύλου, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, συμπεριφορές, συναισθήματα, ρόλους» (Carlson & Heth 2010).

- Η ταυτότητα φύλου διαμορφώνεται κυρίως μέσω της ταυτότητας και του ειδικού μηχανισμού ανάπτυξης της: διαφοροποίηση, συσχέτιση, μίμηση, κοινωνική μάθηση και σχηματισμός γνωστικών μοντέλων. Σε αυτή τη διαδικασία τα παιδιά δεν είναι παθητικοί δέκτες των μηνυμάτων που δέχονται αλλά τα αξιολογούν με βάση την εμπειρία και τις προσδοκίες των ενηλίκων, διαμορφώνοντας έτσι την ταυτότητά τους (Cole & Cole, 2001).

Διαμόρφωσης της έμφυλης ταυτότητας

Παιχνίδι

- Το παιχνίδι συμβάλει σε διάφορους τομείς ανάπτυξης των παιδιών όπως σωματικής και γνωστικής ανάπτυξης, κοινωνικοποίησης και έμφυλης διαμόρφωσής του.
- Ως βασική δραστηριότητα των παιδιών τα παιχνίδια βοηθούν επίσης στη διαμόρφωση της ταυτότητας των φύλων των παιδιών.
- Τα παιχνίδια είναι πολιτιστικά προϊόντα με χαρακτηριστικά φύλου, περιέχουν και μεταδίδουν ιδεολογικές πληροφορίες για το φύλο.

Παιχνίδι στην προσχολική ηλικία

- Στην προσχολική ηλικία δύο κύρια μοντέλα του παιχνιδιού αποτελούν το ελεύθερο παιχνίδι (που το παιδί επιλέγει μόνο του το παιχνίδι που θέλει να παίξει) και το κατευθυνόμενο (κατευθύνεται από κάποιον ενήλικα).
- Η κοινωνικοποίηση ξεκινάει στο παιδί προτού ακόμα γεννηθεί. Μόλις οι γονείς και οι συγγενείς μαθαίνουν το φύλο του μωρού που πρόκειται να γεννηθεί, αρχίζουν τις ετοιμασίες, αγοράζουν ρούχα και παιχνίδια ανάλογα με αυτό. Στα κορίτσια θα προτιμήσουν ρούχα συνήθως σε αποχρώσεις του ροζ, κόκκινου, κίτρινου και παιχνίδια πάλι σε τέτοιες αποχρώσεις κούκλες, αρκουδάκια, κουκλόσπιτα και κουζινικά και οτιδήποτε άλλο θεωρείται «κοριτσίστικο». Αντίθετα, στα αγόρια αγοράζουν ρούχα σε χρωματισμούς του μπλε και του πράσινου και παιχνίδια όπως μπάλες, αυτοκινητάκια, φορτηγά, πλοία και μετέπειτα όπλα και ηλεκτρονικά παιχνίδια, τα λεγόμενα « αγορίστικα». Ένα δωμάτιο που προσδιορίζεται για κορίτσι είναι συνήθως σε χρώματα του ροζ, ενώ για ένα αγόρι τα πάντα τριγύρω είναι ως επί τω πλείστων των περιστάσεων σε μπλε ή πράσινο. Όπως καταλαβαίνουμε, κάπως έτσι έχει διαμορφωθεί ο έμφυλος κόσμος, αφού τα παιδιά από τις πρώτες τους στιγμές «βομβαρδίζονται» με έμφυλα ερεθίσματα και στο τέλος τα καθιερώνουν (Κογκίδου, 2014).

Έμφυλες διακρίσεις

- Η αναπαραγωγή των έμφυλων διακρίσεων συντελείται άτυπα μέσω της καθημερινής δράσης των ατόμων αλλά και τυπικά μέσω των λειτουργιών των κοινωνικών θεσμών, όπως για παράδειγμα της οικογένειας και του σχολείου. Η αναπαραγωγή των έμφυλων κοινωνικών διακρίσεων, όπως γενικότερα η αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων, προϋποθέτει τη νομιμοποίησή τους. Η νομιμοποίηση της αναπαραγωγής των κοινωνικών ανισοτήτων επιτυγχάνεται μέσα από διαδικασίες παραγνώρισης της αναπαραγωγικής λειτουργίας των θεσμών. Ένας από τους πλέον αποτελεσματικούς τρόπους παραγνώρισης της αναπαραγωγής των κοινωνικών ανισοτήτων είναι η παρουσίασή τους ως «κλίσεις» και ως αποτέλεσμα βιολογικών-κληρονομικών χαρακτηριστικών (Bourdieu & Passeron 1993, 2014).

- Το παιχνίδι δεν μπορεί να μην επηρεαστεί από τους κυρίαρχους λόγους για τα δύο φύλα που παρουσιάζονται στην κοινωνία (Κογκίδου, 2016). Ο ανδρισμός και η θηλυκότητα αποτελούν πλαίσια λόγου και διαπραγμάτευσης και τα παιδιά, μέσα από το παιχνίδι, επιτελούν αναπαραστατικά/δραματουργικά τον ανδρισμό ή την θηλυκότητα. Ο κόσμος του παιχνιδιού είναι έμφυλος και ότι εμπίπτει στα κυρίαρχα πρότυπα για τα φύλα προβάλλεται, επιδοκιμάζεται και παρουσιάζεται ως ο αδιαμφισβήτητος κοινωνικός και ηθικός κανόνας. Συνεπώς, κάθε παρέκκλιση από την κανονικότητα στιγματίζεται, γεγονός που εμποδίζει την ελεύθερη και ολόπλευρη ανάπτυξη της υποκειμενικότητας των παιδιών (Μπούνα, 2019).

- Τα αγόρια, συχνότερα, αποκλείονται από παιχνίδια χαρακτηριζόμενα ως «κοριτσίστικα», διότι υπάρχει μεγαλύτερη πίεση να συμμορφωθούν με το πρότυπο του ηγεμονικού ανδρισμού και να απορρίψουν οποιαδήποτε όψη του χαρακτήρα τους μοιάζει με αυτή του αντίθετου φύλου. Για να δικαιολογήσουν αυτή τους τη στάση, οι γονείς ισχυρίζονται ότι αυτό το κάνουν για να προστατέψουν το παιδί τους από πιθανό εκφοβισμό στην περίπτωση που παίζει με παιχνίδια έξω από τις κανονικότητες που προβλέπονται για το φύλο του (Κογκίδου, 2014).

Η έρευνα

Προβληματισμός

Στις μέρες μας παρατηρείται το εξής παράδοξο, αφενός υπάρχουν ο δημόσιος λόγος και οι έρευνες που υποστηρίζουν το ευρύ άνοιγμα του σχολείου στη «διαφορετικότητα», αφετέρου φαίνεται πως η οργάνωση και λειτουργία των σχολείων συνεχίζουν τις παραδοσιακές εκπαιδευτικές πρακτικές που διαιωνίζουν την ομοιογένεια και την κατευθυνόμενη κανονικότητα.

Σκοπός

της έρευνας είναι να μελετήσει την έμφυλη «αυθόρμητη», ελεύθερη επιλογή του παιδιού κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού και κατά πόσο αυτή είναι κοινωνικά «κατευθυνόμενη» με σκοπό να επιβεβαιώσει, νομιμοποιήσει και αναπαράξει τα χαρακτηριστικά με τα οποία έχει κοινωνικοποιηθεί, ώστε να ενταχθεί στην αντίστοιχη έμφυλη ομάδα

Ερευνητικά ερωτήματα

1. Ποιες είναι οι παρατηρήσεις των νηπιαγωγών σχετικά με την παιδική έμφυλη ταυτότητα στην σχολική καθημερινότητα;
2. Ποια είναι η θέση και η άποψη των νηπιαγωγών στην έμφυλη «αυθόρμητη» επιλογή του παιδιού κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού;
3. Με ποιους τρόπους και μέσα το νηπιαγωγείο αναπαράγει τους έμφυλους κοινωνικούς ρόλους;

Μεθοδολογία

Ερευνητικό Παράδειγμα

- Η παρούσα ποιοτική έρευνα υιοθετεί την ερμηνευτική στάση απέναντι στον κόσμο, όπου οι ερευνητές μελετούν τα πράγματα στα φυσικά τους πλαίσια, προσπαθώντας να κατανοήσουν ή να ερμηνεύσουν τα φαινόμενα με βάση τις έννοιες που τους αποδίδουν οι άνθρωποι.

Ερευνητικά Εργαλεία

- Σε συνδυασμό με την παρατήρηση, ελήφθησαν φωτογραφικά αρχεία, ημι-δομημένες συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτικούς, ομάδες εστίασης και παρατήρηση κατά τη διάρκεια του ελεύθερου και ημικατευθυντικού παιχνιδιού των παιδιών. Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστούν τα πρώιμα αποτελέσματα των ημι-δομημένων συνεντεύξεων με τους εκπαιδευτικούς προσχολικής αγωγής

Μεθοδολογία

Διαδικασία ανάλυσης

Η θεματική ανάλυση συνίσταται στη συστηματική αναγνώριση, οργάνωση και κατανόηση επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος εντός ενός συνόλου δεδομένων (Braun και Clarke 2012: 57). Με αυτό τον τρόπο,οι ερευνητές αποκταούν γνωστική πρόσβαση σε συλλογικούς τρόπους νοηματοδότησης και εμπειρίες. Ο ερευνητής μπορεί να ανιχνεύσει πολυάριθμα μοτίβα νοήματος εντός των δεδομένων του. Εστιάζει, ωστόσο, σε εκείνα που είναι σχετικά με το θέμα το οποίο μελετά και, ειδικότερα, σε εκείνα που είναι κατάλληλα για την απάντηση των ερευνητικών του ερωτημάτων (Braun και Clarke 2012: 57)

Οι συνεντεύξεις μεταγράφηκαν και, μαζί με τις σημειώσεις των ερευνητών, πρώτα διαβάστηκαν και ξαναδιαβάστηκαν πολλές φορές για να εντοπιστούν ενδιαφέρουσες ενότητες και να διερευνηθεί το σημασιολογικό περιεχόμενο. Στη συνέχεια, οι ερευνητές άρχισαν να αναπτύσσουν αναδυόμενα θέματα ψάχνοντας για συνδέσεις μεταξύ τους.

Συμμετέχοντες

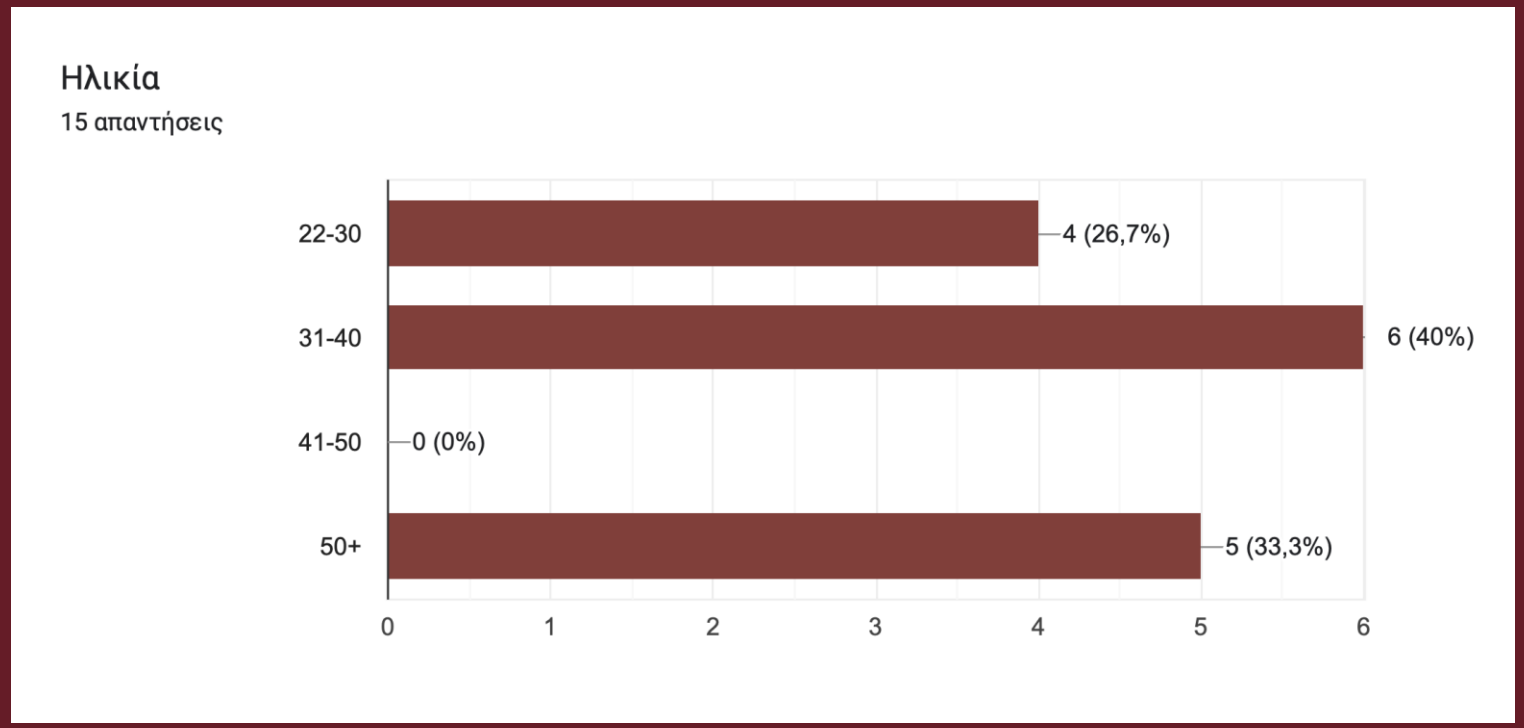

Στην διαδικασία των συνεντεύξεων συμμετείχαν 15 νηπιαγωγοί εν ενεργεία. Παρά την αρχική διάθεση των ερευνητών για εμπλοκή ανδρών νηπιαγωγών δεν βρέθηκε το αντίστοιχο δείγμα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών (40%) ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 31- 40 , ενώ το 33,3% των συμμετεχουσών ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 50 και άνω ετών.

Συμμετέχοντες

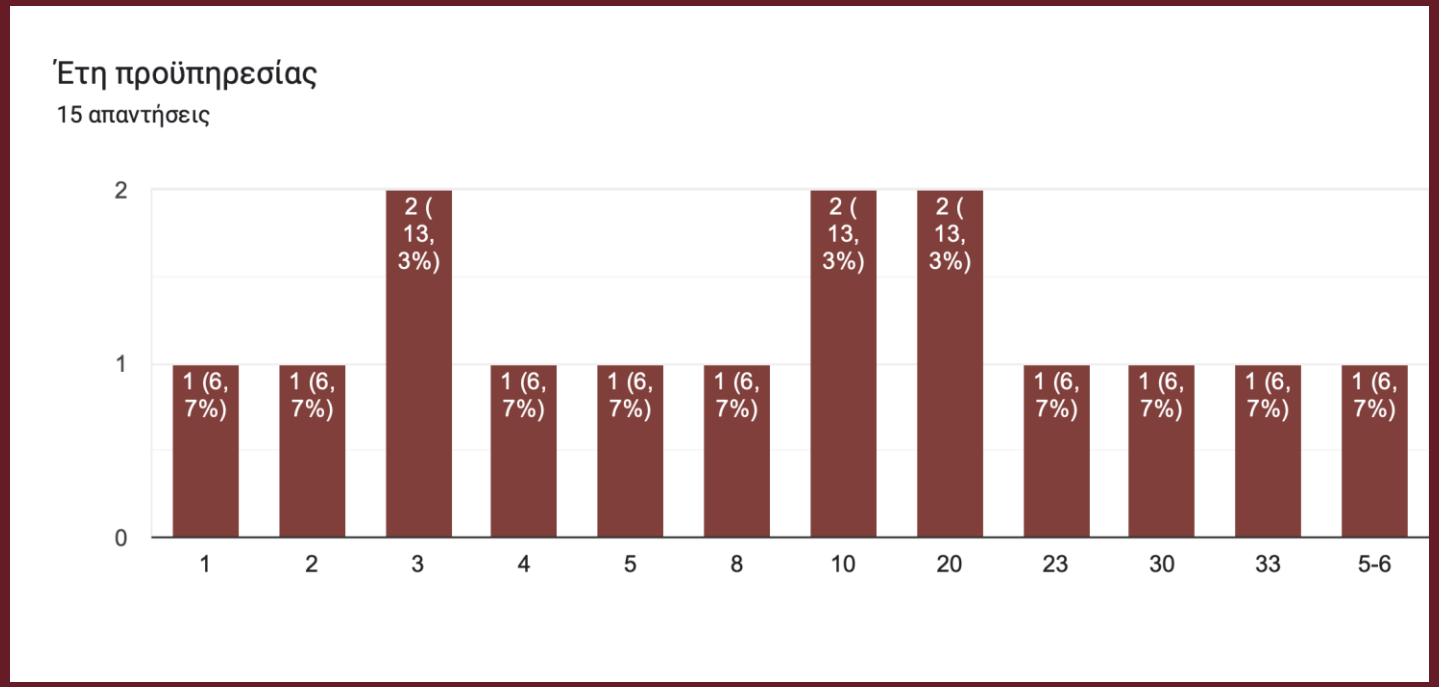

Το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών (26,6%) έχουν 10- 20 έτη προϋπηρεσίας, ενώ το 46,8% έχει από 1 έως 8 έτη προϋπηρεσίας

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

- **Διαμόρφωσης της έμφυλης ταυτότητας-**

Η πλειοψηφία (13/15) των νηπιαγωγών εκλαμβάνει το φύλο ως διάκριση «αγοριού-κοριτσιού» (Ε4), με βιολογικούς όρους, ενώ μονάχα δύο απαντήσεις αναγνώρισαν το φύλο ως κοινωνικό κατασκεύασμα

*«Ένα κατασκεύασμα που καταπιέζει όσους δεν ταιριάζουν στα στενά όρια που έχει βάλει η κοινωνία αναφορικά με τα ''δύο'' βιολογικά φύλα «*Ν13 (Ερ.4)

«κοινωνικός ρόλος» Ν9 (Ερ.4)

Από τις απαντήσεις, φαίνεται πως (θεωρούν πως) το σχολείο, η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος διαμορφώνουν την έμφυλη ταυτότητα των παιδιών, ενώ 3 νηπιαγωγοί της ηλικιακής ομάδας 50+ απάντησαν πως η κληρονομικότητα (Ν4), η γενετική (Ν12) και τα γονίδια (Ν3) διαμορφώνουν την ταυτότητα των παιδιών, τους πλέον αποτελεσματικούς τρόπους παραγνώρισης της αναπαραγωγής των κοινωνικών ανισοτήτων (Bourdieu & Passeron 1993, 2014).

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

- Διαμόρφωσης της έμφυλης ταυτότητας-

Οι νηπιαγωγοί πιστεύουν πως οι σημαντικότεροι παράγοντες διαμόρφωσης της έμφυλης ταυτότητας αποτελούν η λειτουργία δύο βασικών κοινωνικών θεσμών, το οικογενειακό περιβάλλον (10 από τους 15 νηπιαγωγούς) και το σχολικό περιβάλλον (5 στους 15 νηπιαγωγούς). Γεγονός που επιβεβαιώνει και ευρήματα προηγούμενων ερευνών που αναφέρουν πως ο έμφυλος κόσμος των παιδιών «βομβαρδίζεται» από τις πρώτες τους στιγμές της ζωής τους με έμφυλα ερεθίσματα που στο τέλος το καθιερώνουν (Κογκίδου, 2014).

Μόνο μία νηπιαγωγός ανέφερε πως «τα στοιχεία προσωπικότητας, κλίσεις και προτιμήσεις» Ν14 αποτελούν τους σημαντικότερους παράγοντες διαμόρφωσης της έμφυλης ταυτότητας.

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

- Το νηπιαγωγείο ως πεδίο διαμόρφωσης της έμφυλης ταυτότητας-

Σε πιο συγκεκριμένη ερώτηση σχετικά με το «Αν θεωρούν πως το νηπιαγωγείο αναπαράγει τους έμφυλους κοινωνικούς ρόλους;» Ερ.6 Το 67% των συμμετεχουσών απάντησε θετικά.

→4 νηπιαγωγοί θεωρούν πως η διαμόρφωση του εσωτερικού σχολικού χώρου και τα εποπτικά μέσα προωθούν έμφυλες διακρίσεις

«πιστεύω πως σε όλα τα βιβλία σε όλες τις βαθμίδες πάντα κάπου ελλοχεύει η διάκριση των φύλλων.» Ν9 (Ερ. 7)

«παιχνίδια που έχουν συγκεκριμένο χρώμα (πχ ροζ κούνια, ροζ καροτσάκι, μπλε εργαλεία), βιβλία με θεματικές που διαχωρίζουν τα φύλα και τους ρόλους τους» Ν8 (Ερ. 6)

«Οι γωνιές και το παιδαγωγικό υλικό είναι έτσι προσαρμοσμένο ώστε να προωθείται το άδικο παιχνίδι» Ν15 (Ερ. 9)

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

- Ο ρόλος και η θέση των νηπιαγωγών-

→7 στους 15 νηπιαγωγούς θεωρούν πως οι επιλογές- συνήθειες των εκπαιδευτικών, οι παιδαγωγικές αποφάσεις και πρακτικές επηρεάζουν άμεσα την ενίσχυση των έμφυλων διακρίσεων

«ανάλογα με τον εκπαιδευτικό, τις δικές του αντιλήψεις και τον τρόπο διαχείρισης της τάξης από πλευράς του, είναι πιθανό να αναπαράγεται η εικόνα των "γυναικείων" και "ανδρικών" χρωμάτων, παιχνιδιών, ακόμη και επαγγελμάτων ή ρόλων στο παιχνίδι.» Ν11

«Με τους ρόλους που μοιράζουμε σε ένα θεατρικό, με τα παιχνίδια που χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες, αγόριων και κοριτσιών, με διάφορες εκφράσεις του τύπου «εσύ είσαι αγόρι ,είσαι δυνατός ή οι άντρες δεν κλαίνε κ.ο.κ» Ν6

«Η μη επιστημονική κατάρτιση των εκπαιδευτικών σ' αυτό το θέμα ενισχύει τις διακρίσεις» Ν13

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

- Ο ρόλος και η θέση των νηπιαγωγών-

Πολύ σημαντικό να προσθέσουμε τις αναφορές των νηπιαγωγών σχετικά με την διάθεση των ίδιων των παιδιών να βρεθούν – με την υποστήριξη των νηπιαγωγών- σε μία κριτική συνδιαλλαγή με τις επίκτητες έμφυλες διακρίσεις

«Τις περισσότερες φορές τα παιδιά τείνουν να πειραματίζονται με διάφορους ρόλους και παιχνίδια, ιδιαίτερα στο ελεύθερο παιχνίδι. Αυτό μπορεί να σχολιαστεί από κάποιο παιδί, το οποίο συχνά είναι σαν να περιμένει την επιβεβαίωση από τον εκπαιδευτικό. Για παράδειγμα, ένα αγόρι παίζει με τα κουζινικά και κάνει ότι μαγειρεύει και ότι φροντίζει το μωρό. Ένα άλλο παιδί (αγόρι ή κορίτσι), ενώ στην αρχή πλησιάζει, λέει δυνατά, κοιτάζοντας την εκπαιδευτικό, "Τα αγόρια δεν παίζουν με κούκλες". Πιστεύω ότι η παρέμβαση του εκπαιδευτικού κάθε φορά με συνέπεια σε καταστάσεις σαν αυτή είναι σημαντική, δηλαδή χρειάζεται να απαντήσει και να ενισχύσει το παιχνίδι.» Ν12

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

- Τα παιδιά επιλέγουν-

Όσον αφορά τις επιλογές των παιδιών κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού, παρατηρείται ποικιλία απαντήσεων.

→ Οι νηπιαγωγοί θεωρούν πως τελείται χωρίς φυλετικές διακρίσεις, ωστόσο τα αγόρια μπορεί να «επιλέγουν πιο επιθετικά παιχνίδια, ενώ τα κορίτσια παίζουν πιο ήσυχα» (Ε9, Ν4), ενώ τα παιδιά μπορεί να παίζουν, όχι βάσει φυλετικών επιλογών, αλλά «με βάση τα κοινά ενδιαφέροντα» (Ε9, Ν7).

→ Ακόμη, 13/15 νηπιαγωγούς έχουν διαπιστώσει πως **υπάρχουν ελεύθερα παιχνίδια, στα οποία τα παιδιά συμμετέχουν μαζικά, χωρίς διακρίσεις φυλετικές**. Αυτό παρατηρείται κυρίως σε παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής, όπως κρυφτό και κυνηγητό (Ε10, Ν12, 7), αλλά και σε παιχνίδια ρόλων, όπως «γιατρός, παντοπωλείο και κομμωτήριο» (Ε10, Ν13), χωρίς όμως να λείπουν και παιχνίδια, τα μέλη των οποίων χωρίζονται σε «φυλετικές ομάδες, αγόρια με αγόρια και κορίτσια με κορίτσια» (Ε10, Ν11). Ευρήματα που συμφωνούν με πρόσφατη έρευνα (Nascimento de Alcântara et. Al , 2019)

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

- **Τα παιδιά επιλέγουν-**

Είναι κοινή παρατήρηση πως τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια επιθυμούν πολύ συχνά να εμπλακούν στο παιχνίδι που έχει εκκινήσει και οργανώσει το αντίθετο φύλο κάθε φορά. Και στις δύο περιπτώσεις οι αντιδράσεις είναι θετικές με ορισμένες φορές να αποτελεί προϋπόθεση της συμμετοχής η συμμόρφωση στους κανόνες του παιχνιδιού που έχουν ήδη τεθεί.

Λίγες αναφορές (2 στις 15) υποδηλώνουν πως όταν τα αγόρια θέλουν να εμπλακούν στο παιχνίδι των κοριτσιών, αυτά επιλέγουν να τους αναθέσουν ρόλους που συμφωνούν με τον κοινωνικό φύλο (π.χ. μπαμπάς που πηγαίνει σε δουλειά). Από την άλλη μεριά οι νηπιαγωγοί αναφέρουν (6 στους 15) πως όταν τα κορίτσια εμπλέκονται στο παιχνίδι των αγοριών αυτά αντιδρούν με αδιαφορία ή ουδετερότητα και τα κορίτσια ακολουθούν το παιχνίδι με βάση τη δική τους βούληση και παρατήρηση. Αυτή η παρατήρηση θα μπορούσε να υποδηλώνει την υπεροχή της κυριαρχίας του «αρσενικού» σύμπαντος στο «θηλυκό», ως αντανάκλαση αυτού που κοινωνικά στην εποχή μας είναι πιο επιτρεπτό: για τις γυναίκες να ακολουθούν ιστορικά θεωρούμενες ανδρικές πρακτικές.

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

- Τα παιδιά επιλέγουν-

Σύνολο Αναφορών	Κορίτσια	Αγόρια
	Παιχνίδι Ρόλων (οικογένεια- σπίτι) 9	Οικοδομικό υλικό –Τουβλάκια 8
	Χειροτεχνίες/ ζωγραφική 4	Κυνηγητό- Πόλεμος 5
	Οικοδομικό υλικό –Τουβλάκια 3	Αυτοκίνητα 4
	Παζλ 2	Χειροτεχνίες/ ζωγραφική 3
	Μαγειρική 2	Μαγειρική 2

Ερ. 11 & 12

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

- Ο εκπαιδευτικός αντιμέτωπος με εκφράσεις φυλετικών προκαταλήψεων-

Το 60% των εκπαιδευτικών ανέφερε τουλάχιστον μία συνθήκη όπου ένα παιδί συμπεριφέρθηκε με τρόπους που δεν επιβεβαίωναν το φύλο του. Αυτό μπορούσε να γίνει με τον τρόπο ένδυσης (Ε12, Ν7, 4), με την συμμετοχή σε παιχνίδια που θεωρούνται παραδοσιακά ενός συγκεκριμένου φύλου πχ. «ένα αγόρια έπαιζε με κούκλες και κομμωτήριο» (Ε. 12, Ν1) ή με την υιοθέτηση ρόλων του αντίθετου φύλου «ένα αγόρι μπορεί να υποδυόταν το κορίτσι» (Ε.12, Ν2) ακόμη και στο πλαίσιο -θεατρικού- παιχνιδιού «Στο θεατρικό παιχνίδι ένα αγοράκι επιλέγει τις περισσότερες φορές, γυναικείους ρόλους» (Ε12, Ν6) και «Ένα αγόρι που ήθελε να παίζει μόνο με κούκλες» (Ε12, Ν8).

→ Οι εκπαιδευτικοί, ενώ μπορεί να αισθάνθηκαν **αισιόδοξοι** πως αυτά τα περιστατικά μπορούν να είναι ικανά να φέρουν την «κατάρριψη των στερεοτυπικών ρόλων» (Ε13, Ν4), ωστόσο από τα συναίσθηματά τους φαίνεται πως υπερτερεί το **άγχος** και η **ανασφάλεια**, μιας και το 70% των νηπιαγωγών δήλωσαν πως ένιωσαν «**περίεργα**» (Ε.13, Ν2), πως «δεν επεμβαίνουν» σε τέτοιες καταστάσεις (Ε12, Ν1), αλλά και άγχος για την στάση της κοινωνίας και της οικογένειας απέναντι σε αυτά τα παιδιά. Η ανασφάλεια στην συμπλοκή των εκπαιδευτικών μπορεί να συσχετιστεί και με το γεγονός πως 10/15 νηπιαγωγούς δεν έχουν λάβει την οποιαδήποτε μετεκπαίδευση πάνω σε θέματα φύλου και έμφυλων διακρίσεων στην εκπαίδευση.

Συζήτηση

Θα έπρεπε να προωθούμε στα παιδιά παιχνίδια «παιδαγωγικά», ουδέτερα ως προς το φύλο, τα οποία να συμβάλλουν στην μάθηση, να καλλιεργούν τη σκέψη, την κρίση, την μνήμη, τη δημιουργικότητα και τη φαντασία και να συντελούν στην εξάσκηση των δεξιοτήτων τους και στη διαμόρφωση του κοινωνικού τους εγώ. Τέτοια είναι τα ομαδικά παιχνίδια, οποιοδήποτε παιχνίδι περιλαμβάνει σωματική άσκηση, τα επιτραπέζια παιχνίδια, τα παιχνίδια-κατασκευές, τα «γλωσσικά» παιχνίδια (με γρίφους, λέξεις κ.α.) και τα παιχνίδια επίλυσης προβλημάτων (παζλ). Το σημαντικό είναι οι γονείς να εστιάσουν στην ηλικία, στα θέλω και τα ενδιαφέροντα των παιδιών τους, αψηφώντας τον παράγοντα του φύλου του παιδιού και τα κοινωνικά στερεότυπα περί ανδρισμού και θηλυκότητας (Παππά, 2015). Να παρέχουν στα παιδιά τους πρόσβαση σε μια ποικιλία παιχνιδιών, δίχως έμφυλους περιορισμούς, αφού διαφορετικά παιχνίδια προσφέρουν διαφορετικό εκπαιδευτικό περιεχόμενο και αυτό αυξάνει τις ευκαιρίες των παιδιών για μάθηση. Καταληκτικά, τα ουδέτερα ως προς το φύλο παιχνίδια συμβάλλουν στην ανάπτυξη σημαντικών δεξιοτήτων σε διάφορους τομείς και βοηθάνε τα παιδιά.

Σύμφωνα με τις συνδυαστικές κοινωνιολογικές προσεγγίσεις η κοινωνική πραγματικότητα και επομένως η κοινωνική συνείδηση και ταυτότητα του ατόμου συγκροτείται μέσω της αλληλεπίδρασης μεταξύ των κοινωνικών/«αντικειμενικών» δομών και των υποκειμενικών δράσεων και συνθηκών (Λάμνιας, 2001). Στην προκειμένη περίπτωση, η κοινωνική ταυτότητα του φύλου συγκροτείται μέσα από την αλληλεπίδραση του ατόμου με το περιβάλλον/δομές. Οι δομές «διαμορφώνουν» την εμπρόθετη δράση των ατόμων, η οποία με τη σειρά της διαμορφώνει τις δομές (Παντελίδου-Μαλούτα, 2014).

Όπως αναφέρει ο P. Bourdieu (2002) τα κοινωνικά υποκείμενα υποβάλλονται σε «ενεργήματα διαμόρφωσης», βρίσκονται δηλαδή μέσα σε «...δομημένες σφαίρες, ικανές να προσανατολίσουν ή να εξαναγκάσουν τις πρακτικές ή τις παραστάσεις τους» (Παναγιωτόπουλος, 1996).

Συμπερασματικά, βάσει των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας προκύπτει ότι:

- Το σχολείο διατηρεί και αναπαράγει τις έμφυλες ανισότητες μέσα από τη δόμηση του προαύλιου χώρου.
- Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια επιθυμούν πολύ συχνά να εμπλακούν στο παιχνίδι που έχει εκκινήσει και οργανώσει το αντίθετο φύλο κάθε φορά αλλά με προϋπόθεση της συμμετοχής η συμμόρφωση στους κανόνες του παιχνιδιού που έχουν ήδη τεθεί.
- Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως η διαμόρφωση του εσωτερικού σχολικού χώρου και τα εποπτικά μέσα προωθούν έμφυλες διακρίσεις.

Σας ευχαριστούμε